

Οποια γνώμη κι αν έχει κανείς για τον Θεόδωρο Πάγκαλο δεν μπορεί να του αρνηθεί την αντιπάθεια για τους τύπους, την απεχθεία του για την πολιτική ορθότητα, την πληθωρικότητα. Όταν λοιπόν περιγράφει τα παρασμένα, έσω και σε ένα μικρό διβλίο-χρονικό της σχέσης του (κυρίως) με τον Ανδρέα Παπανδρέου («Με τον Ανδρέα στην Ευρώπη», Εκδόσεις Πατάκη), αυτά τα χαρακτηριστικά είναι που κάνουν το βιβλίο ευχάριστο ανάγνωσμα. Για του λόγου το αληθές, δείτε τα αποσπάσματα που ακολουθούν

Με τον Ανδρέα Παπανδρέου τον Δεκέμβριο του 1985 στο Λουξεμβούργο, στο Σύνοδο Κορυφής της ΕΟΚ

Όταν ο Πάγκαλος γνώρισε για πρώτη φορά τους «κοπρίτες»

Προφανώς, ένα βιβλίο αναμνήσεων δεν είναι τεκμήριο οριστικής ιστορίας. Ως πηγή, όμως, που περιγράφει περιπέτειες από την πολιτική του διαδρομή, ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης έχει καταφέρει να γράψει ένα πολύ «παγκάλικο», ευχάριστο ανάγνωσμα, στο οποίο πρωταγωνιστούν Έλληνες και ευρωπαίοι πολιτικοί ηγέτες, συνεισείς δημόσιοι υπάλληλοι και «κοπρίτες» και, βεβαίως, ο ιδρυτής του ΠΑΣΟΚ. Παρακάτω, παρουσιάζονται δύο επεισόδια από τη σχέση Πάγκαλου - Ανδρέα Παπανδρέου. Το πρώτο αφορά το πρώτο διάστημα της γνωριμίας τους. Το δεύτερο είναι ένα επεισόδιο στο Λονδίνο - πριν από μια συνάντηση με τη Θάτσερ, την οποία ο Ανδρέας, που την αντιπαθούσε σφόδρα, είχε στήσει στο ραντεβού. Τα πώς και τα γιατί, παρακάτω...

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΗΛΙΑΣ ΚΑΝΕΛΛΗΣ

Ο Ανδρέας που δεν θυμόταν τα δυσάρεστα

Έξα σοβαρές επιφυλάξεις για τον Ανδρέα Παπανδρέου. Όταν ήμουν φοιτητής, είχα διαβάσει γραφτά του, που με είχαν εντυπωσιάσει. Τον είχα συναντήσει δύο φορές στο Παρίσι ως εκπρόσωπος του ΠΑΜ (Πατριωτικού Μετώπου)...

Θυμάμαι ότι και τις δύο φορές που συναντηθήκαμε έψαξε να βρει το πορτοφόλι του και διαπίστωσε ότι δεν είχε λεφτά μαζί του. Ετσι επιλήρωσα εγώ και τις δύο φορές. Χρόνια μετά, όταν τον συνόδευσα σε μια επίσκεψη στο Λονδίνο, βγήκαμε να περπατήσουμε σε μια από τις σπάνιες λιακάδες αυτές της πόλης και είδαμε έναν πλανόδιο πωλητή ο οποίος πουλούσε κάτι ντόνατς που μας φάνηκαν εξαιρετικά ορεκτικά. Έβαλε πάλι το χέρι του στην τσέπη και είπε: «Τέλος πάντων, σου έχω γίνει συστηματικός τρακαδόρος. Θυμάσαι στο Παρίσι που πλήρωσε δύο φορές τους καφέδες». Εμεινα άναυδος. Τον ρώτησα: «Μα, κύριε Πρόεδρε, είχε τόση σημασία ή θυμάστε τα πάντα;». Μου είχε απαντήσει: «Δυστυχώς θυμάμαι τα πάντα εκτός από μερικά που μου είναι δυσάρεστα. Τότε τα απωθώ με όλη τη δύναμή μου κάπου, υποσυνείδητο ή αλλού δεν ξέρω, και τα ξεχνάω».

Μάργκαρετ ή Δήμητρα;

Αφού φθάσαμε στο Λονδίνο και εγκαταστάθηκαμε στο πολυτελέστατο Grosvenor Palace, ειδοποιθήκαμε ότι το πρωί της πρώτης ημέρας της συνάντησης κορυφής η Thatcher είχε καλέσει τον Παπανδρέου μόνο του σε tete-a-tete breakfast στο σπίτι του πρωθυπουργού της Αγγλίας - το περίφημο 10 Downing Street - στις 8 η ώρα.

Τότε που ο Ανδρέας «έστηνε» τη Θάτσερ και έκανε «τράγκες» στον νυν αντιπρόεδρο της κυβέρνησης

Με τον πρόεδρο του Εργατικού Κέντρου Ελευσίνας, Πέτρο Λαζάρου, σε μία επέτειο Πρωτομαγιάς στις αρχές της δεκαετίας του '80

Καθισμένοι, από αριστερά: Παπούλιας, Παπανδρέου και Πάγκαλος με τον Χανς Ντίτριχ Γκένσερ στη Συνάντηση Κορυφής της Ρόδου το 1988

Το ίδιο πρωί ζήτησα αρκετά νωρίς, πριν τις 6.30. Έκανα ένα ντους, ετοιμάστηκα και έσπευσα να κατέβω στην είσοδο για να περιμένω τον Παπανδρέου, διότι φοβόμουν ότι θα είχε ξεχάσει να πάρει μαζί του τον μικρό φάκελο με τις σημειώσεις που του είχα ετοιμάσει, όπως συνήθως έκανε. Εγκαταστάθηκα στην πόρτα κατά τις 7. Τα λεπτά περνούσαν και κατά τις 7.30 ο Άγγλος συνοδός ήρθε και μου είπε ότι θα έπρεπε να φύγουμε, αν δεν θέλαμε να καθυστερήσει ο κύριος Παπανδρέου στο ραντεβού δεδομένου ότι στην Αγγλία αυτοί δεν χρησιμοποιούν σειρήνες και τροχαία για να περάσουν τα επίσημα αυτοκίνητα και η κυκλοφορία ήταν αυτή την ώρα αρκετά βεβαρημένη. (...)

Πήγα πράγματι στο διαμέρισμά του Παπανδρέου και παρακάλεσα τον φρουρό, που ήξερα ότι είχε πάντα ένα κλειδί για να μπει μέσα αν χρειαστεί, να μου ανοίξει, γιατί έπρεπε να ζητησω τον Πρόεδρο. (...) Αφού του έκανα σαφείς τις ευθύνες του, αναγκάστηκε να μου πει με μπερδεμένο ύφος ότι ο Παπανδρέου δεν ήταν μέσα στο δωμάτιό του. Στις πιεστικές μου ερωτήσεις πού είναι ο πρωθυπουργός, τελικά μου είπε με τα μάτια στραμμένα στο πάτωμα ότι μόνο ο κύριος Μαχαιρίτσας γνωρίζει και μου έδειξε το δωμάτιό του. Πήγα αμέσως εκεί και κτύπησα την πόρτα. Λίγο μετά μου άνοιξε ο Μαχαιρίτσας, ο οποίος με τη συνθησιμένη αμηρηνισία του εμφανίστηκε στην πόρτα γυμνός και αγουροξυπνημένος. (...) Φόρεσε πρόχειρα πρόχειρα ένα παντελόνι, ένα πουκάμισο και δύο παπούστια στα γυμνά του πόδια και πήγαμε στο σαλονί, όπου πάτησε το κουμπί του τρίτου πατώματος. Όταν άνοιξε η πόρτα στον τρίτο όροφο του ξενοδοχείου, είδαμε μπροστά μας τον Παπανδρέου φρεσκοξυρισμένο, ντυμένο και χαμογελαστό με ύφος μεγάλης ευεξίας. «Κύριε Πρόεδρε» του είπα, «έχετε αργήσει τρομερά, η Θάτσερ θα σας περιμένει τουλάχιστον είκοσι λεπτά». «Δεν βαριέσαι», μου απάντησε με εκείνο το αμέριμνο και ατάραχο ύφος του «εγώ την περιμένα έξι μίνες, ας περιμένει κι αυτή ένα τέταρτο».

Αφού αποχώρησε ο Παπανδρέου, ρώτησα τον Μαχαιρίτσα τι είναι στο τρίτο πάτωμα που μπορούσε να επισκέπτεται ο πρόεδρος τόσο νωρίς το πρωί. Ο Μαχαιρίτσας με κοίταξε με ένα περπαικτικό ύφος και μου είπε: «Μα καλά, είσαι τελείως αφελής, δεν καταλαβαίνεις ότι πέρασε τη νύκτα αλλού κι όχι στο δωμάτιό του;». «Πού δηλαδή;», συνέχισα εγώ, που δεν έπαιρνα χαμπάρι. (...) Τότε ο Μαχαιρίτσας αναγκάστηκε να μου πει ότι στο τρίτο πάτωμα έμενε το πλήρωμα της Ολυμπιακής Αεροπορίας. Ετσι έγινα μάρτυρας για πρώτη φορά μιας εξωσυζυγικής περιπέτειας του Πρωθυπουργού με τη γνωστή σε μένα αεροσυνοδό της Ο.Α., κυρία Δήμητρα Λιάνη.

Όταν ο Σιράκ

Η Θάτσερ έφτανε συχνά τους συνομιλητές της στα άκρα. (...) Μια περίπτωση που είχε καταφέρει να εξαγριώσει τους συνομιλητές της ήταν στην Κοπεγχάγη (4-5/12/1987). Τότε οι Δανοί, ίσως για να τα διαφημίσουν, μας είχαν δώσει κάτι μεγάλα ακουστικά Bang & Olufsen από αυτά που συνήθως χρησιμοποιεί κάποιος για να ακούει κλασική μουσική, όπου το αντί έμπαινε ολόκληρο μέσα. Ετσι όμως έχανε την αίσθηση του

Με τον Ζακ Ντελέρ (αριστερά) και τον Ανδρέα Παπανδρέου

Οι «κοπρίτες» και «το υπέροχο αδιέξοδο»

Είχα από τον καιρό που ήμουν φοιτητής την απορία, όπως φαντάζομαι και εκατοντάδες χιλιάδες άλλοι Αθηναίοι, γιατί το υπουργείο [Εμπορίου στην Κάνιγγος, όπου ο Πάγκαλος το 1982 υπηρέτησε για πρώτη φορά ως υφυπουργός] είχε τρία τελευταία πατώματα τα οποία είχαν χτιστεί με τούβλα και παραμένανε έτσι συνολικά για 17 χρόνια. Ερώτηση ποιος ασχολείτο με αυτό το θέμα και μου είπαν ότι το υπουργείο έχει μια τεχνική υπηρεσία με έναν μηχανικό, έναν αρχιτέκτονα και τρεις διοικητικούς υπαλλήλους οι οποίοι ασχολούνταν με την αποπεράτωση του κτιρίου.

Πήγα εκεί αντί να τους φωνάξω στο γραφείο μου και βρήκα μόνο μία υπάλληλο η οποία μιλούσε στο τηλέφωνο με μια φίλη της. Αφού περίμενα δύο ή τρία λεπτά, προσπάθησα να της πω ότι πρέπει να ασχοληθεί μαζί μου και να συνεχίσει το τηλεφώνημά της αργότερα. Μου απάντησε με πολύ άγριο ύφος, δεν ήμουν γνωστός βέβαια τότε, «δεν βλέπετε ότι μιλάω στο τηλέφωνο;». Αναγκάστηκα βέβαια να της κλείσω το τηλέφωνο, να της πω διάφορα τα οποία θα τα θυμάται, φαντάζομαι, σε όλη την υπόλοιπη ζωή της και τελικά έμαθα ότι οι άλλοι δύο υπάλληλοι, ο μηχανικός και ο αρχιτέκτονας, δεν είχαν έρθει. Με λίγη περισσότερη πίεση έμαθα από την κλαίουσα πλέον σπαρακτικά ατυχήσαστη «παρούσα» ότι δεν έρχονταν παρά σπανίως στο γραφείο, ενώ εμμοδοτούσαν τακτικά ως υπάλληλοι του υπουργείου.

Τους εκάλεσα στο γραφείο, όπου προσήλθαν έντρομοι ταχύτατα, και μου είπαν ότι το γιατί δεν προχωράει γιατί είχε υπάρξει μια διένεξη με τον τότε εργολάβο προ 17 ετών και αυτός είχε αφήσει τα εργαλεία του - λέει - μέσα ώστε κανείς νέος εργολάβος να μη θέλει να μπει αλλά ούτε ο ίδιος ζαναέμπαινε για κάποιον λόγο τον οποίο δεν είχα καταλάβει. Είναι προφανές ότι οι κοπρίτες αυτοί είχαν δημιουργήσει ένα υπέροχο γραφειοκρατικό αδιέξοδο το οποίο τους επέτρεπε να ασχολούνται με ένα γιατί που επί 17 χρόνια ήταν νεκρό. Κάλεσα στο γραφείο μου τον εργολάβο, ο οποίος ετοιμάζονταν να αποσυρθεί από την ενεργό δράση. Και ο άνθρωπος μου είπε ότι αυτός δεν έχει καμία διάθεση να αντιδικήσει με το Δημόσιο, απλώς του χρωστάγανε ένα μικρό ποσό το οποίο για κάποιον λόγο δεν του το δίνουν. Κατέβαλα το ποσό, απεσύρθησαν τα εργαλεία, έγινε διαγωνισμός και περατώθηκε μέσα σε ελάχιστους μήνες το γιατί αυτό των τριών τελευταίων ορόφων του κτιρίου, τους οποίους σήμερα βεβαίως το υπουργείο χρησιμοποιεί.

έβρισε τη Σιδηρά Κυρία

περιβάλλοντος και κυρίως έχανε κάθε δυνατότητα να εκτιμήσει πόσο δυνατή ήταν η φωνή σου.

Σε κάποια στιγμή ακούσαμε όλοι έκπληκτοι τον Σιράκ να λέει στον παρακαθήμενό του Μιτεράν: «Α, δεν το ανέχου πια. Μου 'χει σπάσει τα α... τούτη εδώ». Ο τρόμος μας έγινε ακόμα μεγαλύτερος όταν είδαμε τη Θάτσερ να ζητάει εκνευρισμένη τον λόγο. Το γέλιο πάγωσε στα πρόσωπα όλων όσοι είχαν προλάβει να μειδιάσουν. Τελικά

όμως η Θάτσερ, που δεν ήξερε λέξη γαλλικά, δεν είχε μάθει εκείνη τη στιγμή τι είχε πει ο Σιράκ, διότι η μεταφράστρια προς τα αγγλικά αιρόμενη στο ύψος των περιστάσεων δεν μετέφρασε τη φράση του Σιράκ. Έτσι όταν πήρε τον λόγο, είπε με εκνευρισμένο ύφος: «Βλέπω τι κάνουνε, προτείνω να πάμε για φαγητό και να συζητήσουμε ξανά το απόγευμα».

Την επομένη βέβαια οι «Financial Times» δημοσίευσαν ολόκληρη την ιστορία.

Αδειάζαν τον μπουφέ από φαγητά και... ασημικά

Την τελευταία ημέρα οι εργασίες έληγαν το μεσημέρι. [Τον Δεκέμβριο του 1988 στη Συνάντηση Κορυφής των Ευρωπαίων ηγετών στη Ρόδο]. Είχαμε προβλέψει λοιπόν ως αποχαιρετιστήριο έναν πλούσιο μπουφέ καθαρά ελληνικών σπεσιαλιτέ. Με μεγάλη όμως λύπη είδαμε ότι τα αεροπλάνα έφευγαν το ένα μετά το άλλο και τελικά δεν έμεναν για να συμμεριστούν μαζί μας το αποχαιρετιστήριο γεύμα, παρά μόνο οι αντιπροσωπεύεις του Βελγίου, της Ιρλανδίας και του Λουξεμβούργου. Μεγάλες ποσότητες φαγητών θα έμεναν άθικτες και αυτό κινητοποιήσε τα φιλολαϊκά μου αισθήματα και το απαράδεκτο να πετάς τροφή. Είπα λοιπόν της Βαβαλέα να πει στους αστυνομικούς της Ασφάλειας που με πολιτικά κυκλοφορούσαν μέσα στο κτίριο να έρθουν στον μπουφέ και να φάνε τα φαγητά που ήταν εκεί σεβριρισμένα. Όπερ και έγινε.

Δυστυχώς μετά από μιάμιση ώρα περίπου εισέβαλε στο γραφείο μου έντρομος ο υπεύθυνος για την τροφοδοσία και

μου είπε ότι οι αστυνομικοί αφού φάνε συναποκοιμίζουν τα ως επί το πλείστον ασημικά σε κούβες και αποχωρούν. Κατέβηκα αμέσως στην κεντρική είσοδο του Καστέλλου και όταν είδα να φθάνει μια ομάδα αστυνομικών, τους ρώτησα αν έρχονται από την τραπεζαρία. Μου είπαν και τότε τους ζήτησα να αδειάσουν αμέσως τις τσέπες τους.

Κατακόκκινοι αναγκάστηκαν να συμμορφωθούν και από τις τσέπες τους έπεσαν αναπτήρες, αλατιέρες, τασάκια, μαχαίρια, πιρούνια και κουτάλια. Μετά έναν σύττομο σχολιασμό τον οποίο μοιρέψτε να φανταστείτε και δεν θέλω να επαναλάβω, όταν τους ρώτησα πώς διανοήθηκαν να το κάνουν αυτό το πράγμα, μου απάντησαν ότι θεωρούσαν ότι τα μαχαίριπύρωνα ήταν του κράτους και ότι είχαν σκεφτεί να πάρουν κάτι ως souvenir.

Έτσι με γέλια και με κλάματα, με εξάρσεις και απογοητεύσεις έληξε αυτή η μεγάλη στιγμή της ελληνικής πορείας μέσα στην Ενωμένη Ευρώπη.

Ο αδύναμος υπουργός απέναντι στις πανίσχυρες (και χλιδατές) ΔΕΚΟ

Το υπουργείο Μεταφορών είχε μια ιδιорρυθμία που ίσως υπάρχει και σε άλλα υπουργεία, αλλά εδώ ήταν πραγματικά αδύνατο να μην την προσέξεις. Ένας υπουργός χωρίς εξουσίες, περιορισμένος μέσα σε ένα άθλιο κτίριο κι ένα γραφείο ολίγων τετραγωνικών μέτρων γεμάτων ντουλάπια με αρχεία, με υπαλλήλους πολύ χαμηλού επιπέδου, έπρεπε να ελέγχει - υποτίθεται - τους κολοσσούς που αποτελούσαν ο ΟΤΕ, ο ΟΣΕ, η Ο.Α. με διοικήσεις που εισέπρατταν άπειρα χρήματα, προσλάμβαναν εκατοντάδες συμβούλους και είχαν πολυτελή γραφεία που περιελάμβαναν μέσα

τελευταίες τεχνολογίας. Θυμάμαι όταν επισκέφτηκα στα γραφεία του τον τότε πρόεδρο του ΟΣΕ, Γιώργο Πέτσο, είχα μείνει κατάπληκτος από τη μεγαλειώδη επίπλωση του ατελείωτου σε έκταση γραφείου του, καθώς και από το γεγονός ότι περιελάμβανε κι ένα μικρό διαμέρισμα, δηλαδή χώρο για να κοιμάται ο πρόεδρος και να κάνει τα ντους του. Θα μου πείτε τι σημασία έχουν όλα αυτά. Νομίζω ότι μέχρις ενός βαθμού καθορίζουν και την αλαζονεία όσων τοποθετούνται επικεφαλής τέτοιων οργανισμών. Πώς μετά να τους ελέγξει και να τους πειθαρχήσει ο ατυχής υπουργός Μεταφορών;